

## 22. OTÁZKA

### Hodnoty, výchova k hodnotám, výchova a dítě předškolního věku

#### Pojem „HODNOTA“

- AXIOLOGIE = nauka o hodnotách
- V běžné řeči i filozofii - to, čeho si jednotlivci/skupiny **váží, cení**, za co **jsou ochotni něco obětovat**, popřípadě **zaplatit**
- Hodnoty jsou **výsledky**, popřípadě **měřítka hodnocení**
- **Normativní kategorie**: je s nimi spojeno hodnocení, posuzování co je dobré/ špatné/ morální /nemorální
- Hierarchie hodnot – uspořádaný seznam hodnot

#### HODNOTY a společnost

- jedním z nejdůležitějších **prvků kultury** dané společnosti
- obecně jsou považovány za nutné pro **orientaci člověka a soudržnost skupiny**
- souvisí s **morálními normami** – ve společnosti jsou chráněny právními normami, čili zákony
- všeobecně uznávané **společenské hodnoty** jsou platné pro všechny
- co je hodnotou pro jednoho nemusí být hodnotou pro druhého
- **v naší společnosti** považujeme za obecně přijatelnou takovou hodnotu, která prospívá jak člověku, který ji vyznává, tak i lidem, s nimiž v duchu této hodnoty jedná
- hodnoty **vychází z potřeb** a ústí do **norem**

#### Význam HODNOT v životě

- pomáhají nám **orientovat se** ve světě, **rozhodovat se**
- každý člověk má určité hodnoty, které uznává
- v případě, že se s nimi ztotožní a zvnitřní je, stanou se **normami jeho chování**.

#### Příklady HODNOT

- Spolupráce
- Odpovědnost
- Lidsví
- Spolehlivost
- Samostatnost
- Tolerance
- Prosociální chování
- Přátelství
- Spravedlnost

#### Pedagogické hledisko HODNOTY

- Z pedagogického hlediska můžeme vymezit jako význam, který připisujeme **materiálním či duchovním ideálům společnosti**
- Jeden z **rámcových cílů** – osvojování hodnot, na nichž je (měla by být?) založena naše společnost
- Hodnoty jsou **předmětem učení** v procesu socializace

## Dělení HODNOT

podle vázanosti:

- Pracovní
- Hmotné
- Duchovní – smysl a podstata života
- Vzájemného fungování
- Estetické – souvisejí s krásou a potřebou krásna
- Morální
- Etické – mravní otázky, mravní rozhodování

## Výchova k hodnotám ve škole

- Existuje **vztah** mezi **hodnotou** a **edukací**
- Proces: učitel pomáhá žákům **objevovat hodnoty**, které se stanou součástí jejich vlastního života
- **Proces**, ve kterém se mění hodnoty v interiorizované **hodnotové postoje**
- Úspěch závisí na **vnitřních dispozicích** jedince, jeho **osobní zkušenosti, osobní orientaci a kulturně – sociálním prostředí**
- Výchova má pokračovat k **sebevýchově, sebevzdělávání a vzdělávání**

## CÍLE VÝCHOVY

- **IDENTITA** – cesta k sobě
- **INTENCE** – cesta, směřování k ostatním lidem
- **TRANSCEDENCE** – cesta k hodnotám

## Předškolní výchova a HODNOTY

- Vychází ze základních hodnot společnosti
- Zakotveny v mezinárodních zákonech, deklaracích a úmluvách o lidských právech:

*Vychovat dítě k lidskosti, úctě k druhým, vést ho k etickému a odpovědnému chování ve společnosti podle určitých pravidel*

## Podmínky účinné výchovy

- Klima školy a třídy
- Pedagogova hodnotová orientace
- Zprostředkovat dítěti přesvědčení
- Nesmí sejít z cesty k „vyšším cílům“
- Souvislost práv a povinností
- Hodnoty úcty a důvěry

Dosažení ctností: *pravdomluvnost, pomoc potřebným, spravedlnost, čestnost,...*

## Morálka a HODNOTY

**MORÁLKA** = soubor mravních norem a zásad, mravnost

**MORÁLNÍ HODNOTY** – podle nich posuzujeme své skutky jako dobré nebo zlé

## MORÁLNÍ VÝVOJ:

- vývoj morálních postojů, morálního usuzování a morálního jednání jedince během života
- ovlivněn věkem, zvláštnostmi osobnosti, sociálním prostředím a normami dané společnosti
- probíhá ve stádiích (Piaget, Kohlberg)

## OBEČNÝ NÁZOR

*Morální normy a hodnoty jsou ponejvíce **naučené struktury**, které si malé **děti osvojují nejprve od rodičů**, později od **učitelů, vrstevnických skupin, sdělovacích prostředků a společnosti***

## MRAVNÍ VÝCHOVA

- **výchovné působení** na žáka jeho rozum, představy, postoje, city, vůli a jednání, aby byly **v souladu** s obecně uznávanými **zásadami etikety**
- projevuje se **v úctě** k životu, všem lidem, lidské práci a kultuře, **v respektu** k pravdě a **spravedlnosti**
- význam v boji proti **sociálně patologickým jevům**

## EMOČNÍ a MORÁLNÍ VÝVOJ dítěte PV

- **prožívání** dítěte - intenzivní, krátkodobé, proměnlivé
- emoční **projevy** – **veselost**, smysl pro humor **zlostné reakce**, při kumulaci příkazů a zákazů

- rozvoj **emoční paměti a inteligence** – orientace v základních emocích
- **mechanismus projekce** – rozlišení jednotlivých událostí podle toho, jak se v nich samy cítily
- **4-5 let:** začátek **ovládání svých emocí**
- **5-6 let:** chápou, že lidé své **emoce nedávají vždy najevo**
- **rozvoj vztahových emocí:** láska, sympatie, nesympatie, soucit, pocit sounáležitosti, mezi vrstevníky schopnost spolupracovat, mít pochopení pro druhého
- V tomto věku je dítě značně **citově ovlivnitelné, sugestibilní**
- diferencují se „**vyšší city**“ (sociální, morální,..) -typické pouze pro člověka – výsledek **socializačního procesu**
- důležitý **vztah matky a otce:** utvářeny **základy** citového chování a prožívání
- konec předškolního věku - **zvnitřnění základních norem** , ztotožnění se s nimi → **negativní prožívání nežádoucího**
- chování – **pocity viny:** důležitý mezník, dítě začíná **akceptovat** určitá **pravidla**, samo pociťuje jejich porušení jako nepříjemné → začátek rozvoje **dětského svědomí**

## KOGNITIVNÍ VÝVOJ dítěte podle Piageta, Kohberga

**Piaget (1932) popsal změny v úrovni morálního usuzování v průběhu kognitivního vývoje**

- 1. fáze **senzomotorické inteligence**, 0-2 roky
- 2. fáze **symbolického a předpojmového myšlení**, 2-4 roky
- 3. fáze **názorného myšlení**, 4-7 let
- 4. fáze **konkrétních logických operací**, 7-11 let
- 5. fáze **formálních logických operací**, nastává v 11-12 letech

## Lawrence KOHLBERG

- Názor: **kognitivní vývoj je nutným předpokladem vývoje mravního, ale dosažení vyšších kognitivních stádií ještě neznamená vyšší stupeň morálky**

**Přehled stádií:**

- **1. nekonvenční úroveň**
  - orientace na trest
  - orientace na odměnu
- **2. konvenční úroveň**
  - orientace na to být hodným dítětem
  - orientace na řád a zákon
- **3. postkonvenční úroveň**
  - orientace na společenskou smlouvu
  - stádium universální etiky

**Erikson– konflikt** mezi aktivitou a pocitem viny (předškolní věk)

**Říčan** – zvýšená **citlivost svědomí**, příliš striktní hodnocení vlastních činů

## Použitá literatura:

- VÁGNEROVÁ, M.: *Vývojová psychologie*. Praha Portál, 1999. ISBN 80-7178-308-0
- PEKÁRKOVÁ, M.: *Přemýšlíme o hodnotách*. Projekt Odyssea, 2007, ISBN 978-80-87145-18-0
- HŘÍCHOVÁ, M. a kol.: *Vývojová psychologie pro učitele*. ZČU, 2000, ISBN 80-7082-626-6